

FACTORI CARE POT INFLUENȚA MOTIVAȚIA PENTRU ÎNVĂȚARE A ELEVILOR DE VÂRSTA ȘCOLARĂ

Prof. inv. primar. Rusu Felicia Mihaela
Școala Gimnazială Nr. 12 Tulcea

Când vorbim de motivația elevilor pentru activitățile instructiv-educative este necesar să luăm în considerare factorii care contribuie la sporirea motivației, la creșterea interesului preșcolarilor sau, dimpotrivă, la demotivarea lor. Astfel, putem identifica trei categorii de factori sau surse principale: *individuali* (de exemplu, capacitatea copilului de trăi satisfacțiile realizării unei activități și de a dezvolta un interes pentru aceasta), *familiali* (capacitatea și preocuparea membrilor familiei de a stimula interesul pentru anumite activități și de a-l motiva pe copil) și factorii *școlari* (capacitatea actorilor din mediul școlar de a influența nivelul de motivație al elevului-cadrele didactice, colegii, psihologul).

Prima categorie de factori, cei individuali abia se întrezărește la aceasta vârstă, însă perioada micii școlarități e perioada propice creării condițiilor de manifestare ulterioară a acestora. Subliniem faptul că, așa cum susținea și Rolland Viau (2004) este foarte importantă percepția copilului despre propria persoană, capacitatea acestuia de a se aprecia la justa valoare, de a-și descoperi și valorifica propriile puteri și limite. Cu alte cuvinte, trebuie să se pună bazele formării stimei de sine la elevi, încă de mici, pentru ca mai târziu, aceștia să fie capabili să se angajeze în acțiuni de învățare și să pună în slujba atingerii unor performanțe înalte toate puterile, forțele de care dispun, astfel încât să trăiască satisfacții care vor constitui motivații pentru acțiunile viitoare.

Formarea stimei de sine la școlarul mic este o chestiune foarte importantă. La această vârstă, mai ales la debutul școlarității copilul nu are formată încă o imagine clară despre propria persoană. S-a demonstrat că stima de sine stă la baza motivației unei persoane. Motivația se definește drept o formă dinamică care își are sursa în percepțiile pe care copilul le are despre el însuși, și care îl solicită să se angajeze într-o activitate și să persevereze în realizarea ei.

Favorizând stima de sine la copii, înseamnă să investești în prevenirea dificultăților de învățare, dar și în înfrumusețarea vieții. O persoană care se iubește pe sine, va trece mai ușor peste diverse obstacole, Tocmai prin încrederea pe care și-o acordă, va adopta o atitudine optimistă de cele mai multe ori. Prevenind dificultățile de învățare, contribuim la atingerea unor performanțe, care vor influența implicit stima de sine. Copilul devine conștient de valoarea sa ca și persoană.

G. Duclos (2000) definește stima de sine drept o stare de conștientizare a propriei valori a individului, care poate fi recunoscută în diverse domenii. Este un ansamblu de atitudini și convingeri care ne permit să facem față lumii. Stima de sine presupune conștientizarea totodată și a dificultăților și limitelor personale.

Pentru formarea stimei de sine sau mai bine zis, pentru debutul acestui proces îndelungat este imperios necesar să concure și celelalte două categorii de factori, și anume factorii *familiali* și cei *școlari*.

Problema care se ridică este dacă familia reprezintă un factor de stimulare pentru motivația elevului sau unul de inhibare? Influența familiei este covârșitoare asupra interesului copilului pentru învățare în general și pentru asimilarea unor cunoștințe și formarea unor deprinderi și abilități, în cadrul diverselor activități ce se desfășoară în contextul școlar. Sub această influență, un copil poate fi stimulat să obțină performanțe superioare prin stimulare permanentă sau să recupereze rămănerile în urmă la un anumit domeniu de activitate, după

caz. Părinții sau alți membri ai familiei pot constitui un factor deosebit de motivare, însă, în egală măsură, pot influența negativ deschiderea unui copil spre studiu.

Situația socio-economică modestă a familiei poate reprezenta o barieră importantă în menținerea motivației copilului pentru învățare, afectând negativ toate elementele motivaționale importante: de la valorizarea utilității educației până la concentrarea atenției spre studiu. Amintim aici viciosul cerc al situației economice precare, al autoblămării, în care lipsa resurselor financiare împiedică obținerea celorlalte resurse importante pentru satisfacerea unor trebuințe, amplificând descurajarea și lipsa de inițiativă. Însă, în aceste cazuri este foarte importantă atitudinea părinților. Dacă i se repetă adesea copilului cât de mult muncește părintele și cât de puțin câștigă, sau cât de mult a învățat și ce a rezolvat cu acest lucru, atunci copilului îi va scădea motivația, luând drept model situația părintelui. Uneori, energia e consumată de către o atitudine negativistă. De aceea, este importantă o bună relație a educatorului cu familia, rolul acestuia fiind acela de a consilia și încuraja, de a-i încuraja membrii să vadă partea frumoasă a lucrurilor, și de a evidenția importanța educației pentru dezvoltarea personală.

Nu este de neglijat nici faptul că, de cele mai multe ori, copiii demotivați provin din familii care nu sunt într-o situație de dezavantaj socio-economic și care le oferă copiilor toate condițiile necesare. Acest lucru ne ajută să concluzionăm faptul că resursele materiale sunt necesare dar nu suficiente pentru sporirea motivației copiilor. Părinții sunt însă deseori captivi prejudecății că bunăstarea materială poate compensa orice altă intervenție din partea lor pentru sporirea interesului copiilor pentru activitățile de învățare și devin fără reacție atunci când realitatea vine și le demolează această credință (Nu știu de ce nu vrea să fie atent la ore și să învețe când noi muncim până seara pentru a-i crea condiții!).

Părinții trebuie să fie atenți la stările prin care trec copiii, să fie alături de ei, să desfășoare diverse activități împreună, să petreacă mai mult timp alături de copil pentru a-i cunoaște trebuințele, pentru a-l putea înțelege și ajuta.

Orice copil care nu e destul de norocos să-i aibă alături pe părinți, din diverse motive (plecați la muncă în străinătate sau divorțați), care să le ofere sprijin, afecțiunea necesară, sentimentul de securitate și care să joace un rol activ în dezvoltarea sa ratează șansa de a-și dezvolta *fundamentul de securitate*, de a-și construi o imagine pozitivă despre sine și despre ceilalți. Însă sunt și părinți care trăiesc alături de copii, dar care, poate, au fost privați de acest fundament și care, la rândul lor întâmpină dificultăți în a-l cultiva copiilor lor. Spre deosebire de cei care au acest fundament de securitate, cei care nu-l au dezvoltat vor avea tendința de a fi sceptici, critici, reținuți în relațiile cu ceilalți și mai puțin dornici de a învăța. Primind mai puține semnale pozitive din partea celorlalți, copiii fără un fundament de securitate, vor fi mai puțin încrezători în forțele proprii și mai puțin motivați să-și rezolve sarcinile pe care le primesc.

Părinții joacă un rol foarte important în motivarea/demotivarea copiilor. Ei trebuie să ajungă la acel set intern de credințe și opinii care influențează atitudinile și acțiunile fiecărui copil. Iar acest lucru presupune mult timp și perseverență, și este indicat să se înceapă încă de la vârsta preșcolară și să se consolideze pe parcursul școlarității. Părinții și copiii trebuie să comunice foarte mult, să interrelaționeze, să negocieze, etc.

Cea de-a treia categorie de factori, la fel de importantă ca cele de mai sus, include factorii școlari. Există încă cadre didactice, atât debutante cât și cu o lungă experiență, care, din diverse motive (lipsa de timp, resurse materiale insuficiente, număr mare de copii la grupă, sarcini prea multe de îndeplinit de către acestea) trasează sarcini similare întregii grupe, nediferențiind după particularitățile individuale, după ritmul propriu de dezvoltare și, de ce nu, după interesele și trebuințele foarte diferite ale copiilor.

Trasând copiilor sarcini identice, doar pentru că sunt prevăzute anumite obiective pentru nivelul respectiv de dezvoltare, nu facem altceva decât să-i punem în dificultate pe cei care au un ritm mai lent de învățare, să le provocăm insatisfacții datorită imposibilității de a

rezolva. Trăind insatisfacții, copiii pot deveni frustrați, le poate scădea încrederea în capacitatea de a duce la bun sfârșit sarcinile, și de aici mai e doar un pas pentru dezinteres față de domeniul respectiv de activitate. De exemplu, un elev de clasă pregătitoare, care nu stăpânește numerația în limitele 0-10 are de rezolvat o fișă matematică, în care una din cerințe ar fi să deseneze în diagrama din dreptul fiecărei cifre tot atâtea elemente cât indică aceasta. Dacă el nu are formată corect reprezentarea numerelor și a cantităților pe care acestea le reprezintă, va desena obiecte la întâmplare, fără să facă o corespondență adecvată. El va fi, probabil, muștrat că nu și-a îndeplinit sarcina și va trăi cu senzația că el nu poate și nu are rost să se mai încerce, că oricum va greși. Drept urmare, copilul respectiv poate refuza data următoare să mai rezolve sarcini similare.

La celălalt pol se află copiii care posedă un ritm alert de învățare, lor li se pot părea sarcinile prea ușoare, poate interveni plictisul. Copilul își găsește ceva de joacă, le poate distra atenția și altor colegi, atrăgându-și muștrarea educatoarei și de aici și un gust amar al activității respective, ce se poate transforma într-un dezinteres tot față de acest gen de activități. Acest „scenariu” nu e desprins din cărți, ci e o realitate dureroasă, care se mai întâlnește încă, din păcate, în instituții de învățământ școlare. Astfel, înțelegerea adecvată a modului în care copiii diferă unii de ceilalți, cât și a modului în care aceste diferențe se reflectă în interesele lor impune regândirea fundamentelor acestor strategii.

A familiariza școlarii cu o serie de conținuturi specifice unui domeniu de activitate înseamnă, din ce în ce mai mult, astăzi, a crea situații care să determine copiii la acțiune, de a oferi sprijin în descoperirea informațiilor, de a media relațiile ce se stabilesc între subiecți, de a-i asista și de a-i ghida. Acest sprijin nu trebuie redus doar la unul de natură cognitivă ci să se aibă în vedere și dimensiunea socio-afectivă și, odată cu ea, cea motivațională. Devine primordial ca o lecție să asigure succesul și să creeze satisfacții.

Cu siguranță, putem afirma că există o corelație directă între nivelul de satisfacție obținut prin participarea la o anumită categorie de activitate și nivelul de performanță înregistrat la categoria respectivă de activitate. Cred că toți elevii au la un anumit moment dat o disciplină preferată sau un domeniu, la care participă cu plăcere și înregistrează progrese, traduse în cunoștințe, priceperi și deprinderi, etc. De exemplu, unui elev îi place disciplina Matematică și explorarea mediului. Cu siguranță, el va participa cu mai mult interes la aceste activități, își va concentra atenția mai mult timp și va reține mai ușor informații, își formează deprinderi matematice sau de investigare a mediului, va înțelege mai ușor diverse fenomene și relații, etc. Satisfacția obținută în urma participării la astfel de activități va fi, evident, mai mare, și cu siguranță va alocă mai multe resurse acestei activități (de timp, de efort) iar pe viitor va obține rezultate școlare mai bune, ceea ce va contribui, la o creștere a interesului față de domeniul respectiv.

Din păcate, și situația opusă este la fel de des întâlnită. Un copil care nu este interesat de o anumită activitate sau domeniu de cunoaștere și nu va găsi în învățator un sprijin în menținerea „pe linia de plutire”, tinde să dezvolte o întreagă paletă de sentimente sau comportamente negative. Fie că vorbim despre frustrare sau descurajare, furie, teamă, toate acestea vor afecta negativ nivelul de motivație cu privire la angajarea în sarcinile de învățare, propuse de respectivul domeniu.

Așadar, putem desprinde concluzia că orice copil poate fi motivat să învețe și să demontăm totodată, afirmația cu care ne confruntăm tot mai des, aceea că elevii din ziua de azi sunt tot mai demotivați, că nu-i mai interesează de nimic. Dimpotrivă, singura lor vină e că s-au născut în alte timpuri decât cadrele didactice. Misiunea școlii și a cadrelor didactice devine aceea de a crea condiții și situații de instruire, care să-i atragă pe elevi iar conținuturile să fie selectate și prezentate în așa fel încât să se plieze pe nevoile și interesele lor de formare. Mai degrabă, educatorii trebuie să-și facă actualizări permanente în funcție de generațiile care vin, astfel permițându-le să se dezvolte și să acționeze în timpul în care s-au născut și nu în timpurile în care s-au format educatorii lor.

Bibliografie:

1. Germaine, Duclos, *L'estime de soi, un passport pour la vie*, Editions du CHU Sainte- Justine, 2010
2. Viau, Rolland, *La motivation en contexte scolaire*, Editura de Boek, 2003